

Nuoret kostajina: kosto-orientaation yhteys nuorten tekemään väkivalta-rikollisuuteen

LAURA MIELITYINEN, EEVA KALLIOKOSKI,
SARI HAUTAMÄKI & VENLA HAKALA

Kosto-orientaatiolla on aiemmassa tieteellisessä tutkimuksessa todettu olevan yhteys väkivaltarikollisuuteen, mutta ilmiöstä tarvitaan vielä lisätutkimusta etenkin nuorten osalta. Kosto-orientoituneisuudella tarkoitetaan henkilön yleistä valmiutta ja halukkuutta kostaa kokemansa vääryys tai haitta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kosto-orientaation yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin. Lisäksi tarkastellaan, onko kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tutkimus perustuu Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoon, johon vastasi 6061 yhdeksäsluokkalaista nuorta eri puolilta Suomea. Analyysimenetelmänä käytetään logistista regressioanalyysia. Tutkimustulosten mukaan aiemmasta tutkimuksesta tunnetut riskitekijät kuten sukupuoli, aiemmat uhrikokemukset, riskinotto, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli ja koulun ja koulumatkan turvallisuus ovat yhteydessä väkivaltarikoksiin. Kun muut väkivaltaa selittävät tekijät vakioitiin, kosto-orientaatio oli heikosti yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen. Moderaatioanalyysissa sukupuolten välillä ei ollut merkitsevää eroa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä.

English summary at the end of the article

Avainsanat: nuorisoriikollisuus – väkivaltarikollisuus – kosto-orientoituneisuus – kosto

JOHDANTO

Nuorten väkivaltainen käyttäytyminen on ollut näkyvästi esillä mediassa viime vuosina (kts. Heikinmatti, 2022; Hjelt, 2021; Laine & Lehtinen, 2022). Nuorten väkivaltarikoksista on saatu myös kiinnostavia tieteellisiä tulok-

sia, kun vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten mukaan vakavien väkivaltarikosten määrä rikosaktiivisimpien nuorten keskuudessa on yleistynyt (Kaakinen & Näsi, 2021a; Kaakinen & Näsi, 2021b). Syiden löytäminen nuorten väkivaltaiseen käyttäyty-

miseen on ollut varsin suosittu kriminologisten tutkimusten aihe niin kotimaassa (Kaakinen & Näsi, 2021b) kuin kansainvälisestikin (Allen, 2022).

Yksi viime vuosina esiin noussut, erityisesti juuri nuorten väkivaltaista käyttäytymistä selittävä tekijä, on kosto. Tutkimuksissa on havaittu, että nuorten kostohakuisuudella (Chester & DeWall, 2017; McDonald & Asher, 2018), kostolla (Boon & Yoshimura, 2016; Sarıçam & Çetinkaya, 2018) ja kostonmotiivilla (Kivivuori ym., 2016) on yhteys väkivaltarikosten tekemiseen ja ne lisäävät fyysisen väkivallan todennäköisyyttä (Lowe ym., 2020). Tässä artikkelissa perehdymme kosto-orientaation merkitykseen suomalaisien nuorten väkivaltakäyttäytymisessä.

Tutkimusten mukaan sukupuolella on merkittävä yhteys sekä kostonhaluisuuteen että toteutettuihin kostontoimiin aikuisilla. Miehet kostavat todennäköisemmin kuin naiset, ja heillä on positiivisempia asenteita kosta kohtaan (Uzun, 2018). Nuorten kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteyttä on toistaiseksi tutkittu sukupuolittain vähän. Vaikka pojat raportoivat joidenkin tutkimusten mukaan enemmän kostonhalua kuin tytöt (McDonald & Asher, 2018; Rose & Asher, 1999), se ei silti tarkoita, että he toteuttavat kostontoimia todennäköisemmin kuin tytöt (McDonald & Asher, 2018, Recchia ym., 2019). Kostomotiivin on osoitettu olevan yhteydessä myös tyttöjen tekemiin väkivaltarikoksiin (Kivivuori ym., 2016).

Ymmärrystä sukupuolen merkityksestä kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteyteen nuorilla hankaloittaa myös se, että aiemmissa nuoria, kosta ja väkivaltaa tarkastelevissa tutkimuksissa tutkimusasetelmat ja käsitteen määrittely vaihtelevat suuresti. Ensinnäkin tutkimukset jakautuvat sen mukaan, tutkitaanko pelkästään kostonhalua

(Lowe ym., 2019), toteutettuja kostontoimia (Kivivuori ym., 2016) vai niiden yhdistelmiä (Recchia ym., 2019).

Riippuen käytetystä käsitteestä aiemmassa tutkimuksessa kosta lähestytään joko teon motiivina tai kostajan yksilöllisenä orientaationa. Kosto ja kostontoimet eivät tarkoita samaa kuin kosto-orientaatio, joka kuvaa henkilön valmiutta tai halua kosta. Tutkimukset jakautuvat myös sen mukaan tutkitaanko yhtä (McDonald & Asher, 2018) vai useampaa (Kivivuori ym., 2016) väkivallan muotoa. Myös väestötasoista (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020) sekä pitkittäistä (McDonald & Lochman, 2012) tutkimusta ilmiöstä on hyvin vähän.

Suomessa aihetta on tutkittu aiemmin hyödyntäen samaa vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyä, jota tässä artikkelissa käytämme. Näistä tutkimuksista Lowe ja kollegat (2020) tarkastelivat juuri kosto-orientaation yhteyttä väkivaltariikollisuuteen. Kivivuori ja kollegat (2016) ovat puolestaan tutkineet koston merkitystä nuorten rikoskäyttäytymisessä yksittäisten tekojen motiivin näkökulmasta. Lowen ja kollegoiden (2020) tutkimuksessa ei tarkasteltu sukupuolieroja kosto-orientaation ja väkivaltariikollisuuden välisissä yhteyksissä. Kivivuori ym. (2016) tutkivat eroja tyttöjen ja poikien välillä, mutta tutkimus ei kerro kosto-orientaation ja väkivaltariikollisuuden yhteyden eroista sukupuolittain.

Tässä artikkelissa vastaamme tähän puutteeseen ja tarkastelemme, onko nuorten kosto-orientaatio yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin ja onko kosto-orientaation ja väkivallan välisessä yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tässä tutkimuksessa ihmisen taipumuksesta vihamielisyyteen ja halukuudesta kosta anteeksiantamisen sijaan käytetään käsitettä kosto-orientoituneisuus.

Esitämme seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1) Onko kosto-orientaatio yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin?
- 2) Onko kosto-orientaation ja nuorten tekemien väkivaltarikosten välisessä yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä?

Tutkimuksen aineistona on käytetty Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoa, joka koostuu 6061 suomalaisen, yhdeksäsluokkalaisten nuoren vastauksista. Kosto-orientaation ja nuorten väkivaltarikollisuuden välistä yhteyttä tutkittiin logistisella regressioanalyysillä. Artikkelissa on käytetty pohjana Eeva Kalliokosken pro gradu -tutkielmaa (Kalliokoski, 2022).

KOSTO-ORIENTAATIO JA VÄKIVALTA TEORIASSA JA TUTKIMUKSESSA

Koston voidaan kuvailla olevan harmia tai haittaa toiselle aiheuttava toimi, joka sisältää aggressiivisuutta vastauksena aiemmin koettuun, itseen kohdistuneeseen vääryyteen, harmiin tai haittaan. Siihen liittyy tarkoitus rangaista toista tämän teosta tai käytöksestä ja maksaa takaisin itselle aiheutunut paha tai kipu. (Stillwell ym., 2008.) Koska kosto voi olla vastaus todelliseen tai koettuun vääryyteen, saa se myös monia muotoja. Kosto voi olla suoraa, jolloin se voi olla vakavaakin väkivaltaa. Toisaalta kosto voi olla myös epäsuoraa, esimerkiksi toisen henkilökohtaisen kuvan julkaiseminen internetiin. (Lowe ym., 2020.)

Kostonhalu tai taipumus vastata koettuun haittaan kostamalla on yhteydessä fyysiseen aggressiivisuuteen. Koston taipuvaiset ihmiset osoittavat usein piirteitä fyysisestä ag-

gressiivisuudesta sekä impulsiivisesta tunteensäätelystä. (Lowe ym., 2020; McDonald & Asher, 2018.) Koston vaikuttaa myös uhrin tulkinta koetun vääryyden vakavuudesta. Koston tarkoitus on tasata tilejä vääryyttä tehneen ihmisen kanssa. Kostaja näkee kuitenkin hänelle tehdyn teon usein vakavampana, kuin alkuperäisen teon tekijä. (Boon & Yoshimura, 2016.) Tämä on yksi syy siihen, miksi koston voi syntyä kierre, jossa teot pahenevat kerta toisensa jälkeen (Lowe ym., 2020). Tutkimuksissa on todettu kostonhalun olevan suhteellisen yleinen reaktio koettuun vääryyteen, mutta varsinaisen koston toteuttaminen on huomattavasti harvinaisempaa. Erityisen harvinaista on väkivalloin toteutettu kosto. (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020.)

Kostonhalua tai kostoajatuksia voidaan pitää aiemman tutkimuksen mukaan tavallisena osana ihmisyyttä, toimintaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta (Kivivuori ym., 2016; Recchia ym., 2019; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016). Henkilön valmiutta kostaa tai kostonhalun tasoa voidaan kuvata käsitteillä kosto-orientoituneisuus (engl. *revenge orientation*), kostohakuisuus (engl. *revenge seeking*) ja kostomyönteisyys. Niillä kuvataan ihmisen taipumusta vihamielisyyteen sekä haluun kostaa anteeksiantamisen sijaan (Eder ym., 2020; Gausel ym., 2015). Tässä artikkelissa käytämme kyseisestä taipumuksesta termiä kosto-orientoituneisuus.

Kosto-orientoituneisuus ei tarkoita sitä, että yksilö kostaisi aina kaiken hänelle tehdyn vääryyden, tai etteikö yksilö voisi ajautua kostotoimiin ilman tätä taipumusta. Kosto-orientoituneisuus on eri asia kuin se, että yksittäisen tehdyn teon motiivina on kosto. Kosto-orientoituneisuus voidaan nähdä impulsiivisuuden tavoin yksilön ominaisuutena,

kun yksittäisen teon kostomotiivia tarkastellessa keskitytään itse tekoon ja sen ominaisuuksiin, ei niinkään tekijään (Chester & DeWall, 2017; Eder ym., 2020; Gausel ym., 2015).

Kriminologian teorioissa kosto ja kosto-orientaatiota on tarkasteltu muun muassa paineteorian, sosiaalisen oppimisteorian sekä sosiaalisen toiminnan ja kulttuurin näkökulmista (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020). Mertonin paineteorian mukaan rikollisuutta ilmenee, kun lailliset keinot oman ahdingon poistamiseksi eivät riitä, ja rikollisuus näyttäytyy keinona sopeutua tilanteeseen (Merton, 1938; Kivivuori ym., 2018, s. 155–157). Paineteorian näkökulmasta kosto voidaan nähdä mahdollisuutena tilien tasaamiseen tai omien, mahdollisesti jonkun toisen tekemän teon seurauksena syntyneiden negatiivisten tunteiden vähentämiseksi (Kivivuori ym., 2016). Samalla tavoin toisen teosta syntyneen epämurkavuuden tai epäoikeudenmukaisuuden tunteen voi ajatella herättävän kosto-orientoituneisuutta ratkaisuna tähän paineeseen, vaikkei varsinaista kostoja ikinä toteutettaisikaan.

Oppimisteoria esittää rikollisuutta tapahtuvan silloin, kun rikosmyönteisiä määrittelyjä ja asenteita opitaan rikoskielteisiä asenteita enemmän (Sutherland, 1939; Kivivuori ym., 2018, s. 173–175). Kostotekoja selitetään kostomyönteisten määritelmien, asenteiden ja uskomusten oppimisella, ja teorian mukaan kostomyönteiset asenteet lisäävät todennäköisyyttä myös toimia niiden mukaan (Lowe ym., 2020). Kosto-orientaatiota voidaan oppimisteoreettisesta näkökulmasta käsin pitää tällaisena sosiaalisesti opittuna kostomyönteisenä käsityksenä tai asenteena.

Kosto-orientaatio voidaan nähdä myös osana tapoja ajatella ja toimia kulttuureissa ja yhteisöissä, kuten katu- ja kunniakulttuureissa.

Näissä kosto saa omat merkityksensä ja saatetaan olla ennemminkin sääntö kuin poikkeus. (Cohen & Felson, 1979; Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020.) Kostohakuisuuden ja muiden yksilöllisten tekijöiden lisäksi tilannetekijät vaikuttavat kostamiseen, ja koston suotuisat olosuhteet lisäävät koston mahdollisuutta. Esimerkiksi järjestymätön sosiaalinen toiminta, kuten kaupungilla oleskelu, näyttäytyy tutkimuksessa ylipäättään rikollisuuden ja väkivallan, mutta myös koston riskiä lisäävänä rutiinitoimintona. (Lowe ym., 2020.)

Kostohakuisuutta tutkivassa pitkittäistutkimuksessa McDonald ja Lochman (2012) seurasivat amerikkalaisten nuorten kostomotiivaatiota neljänneltä luokalta seitsemännelle luokalle. Vuosien aikana tapahtuvien muutosten pohjalta nuoret jaettiin kolmeen ryhmään. Suurin ryhmä olivat ne, joilla koston tavoitteet olivat tasaisesti matalalla koko seurannan ajan. Lisäksi muodostui kaksi pienempää ryhmää: ne, joilla koston tavoitteet lisääntyivät ja ne, joilla ne vähenivät. Näissä kahdessa ryhmässä käyttäytymisen ja tunteiden säätely oli heikompaan sekä usko aggressiivisuuden palkitsevuuteen korkeampaa. Tulosten mukaan pojat kuuluivat tyttöjä useammin näihin kahteen jälkimmäiseen ryhmään. Tyttöillä kostomotiivaatio pysyi tasaisemmin matalana seurannan ajan, mikä viittaisi siihen, että kosto-orientaatio yhdistyisi voimakkaammin poikiin. Niillä, joilla kostomotiiviteisuus nousi seurannan ajan, reaktiivinen aggressiivisuus oli korkeampi kahdeksannelle luokalle verrattuna kahteen muuhun ryhmään. (McDonald & Lochman, 2012.)

Siitä huolimatta että väkivaltaiset koston ovat harvinaisia, kosto-orientaatio näyttäytyy osassa tutkimuksista merkittävänä selittäjänä väkivaltarikollisuudessa. Lowe ja kumppanit (2020) totesivat tutkimuksessaan kosto-

myönteisyyden olevan yhteydessä väkivalta-käyttäytymiseen. Pojat olivat kostomyönteisempiä kuin tytöt, mutta kostomyönteisyyden ja väkivaltarikosten yhteyttä ei tutkittu erikseen tytöillä ja pojilla.

Kivivuori ja kumppanit (2016) käsittelivät artikkelissaan kostomotiivia nuorten tekemien rikosten taustatekijänä vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn avulla. He havaitsivat kostomotiivin olevan merkittävä taustatekijä nuorten tekemässä väkivallassa, esimerkiksi pahoinpitelyissä ja tappeluun osallistumisessa. Kostomotiivi väkivallan teoissa oli yleisempi tytöillä kuin pojilla kaikissa tutkimuksessa tarkastelluissa väkivallan muodoissa. (Kivivuori ym., 2016.)

McDonald ja Asher (2018) tarkastelivat omassa tutkimuksessaan eroa kostavien ja kostamatta jättävien amerikkalaisten seitsemäsluokkalaisten nuorten välillä. Tutkimuksessa nuorille esitettiin kuusi erilaista hypoteettista tilannetta, joissa he saattaisivat provosoitua kostamaan ja heiltä kysyttiin, miten he toimisivat näissä tilanteissa. Tutkimuksen mukaan kostohakuiset nuoret ovat vihasempia ja he näkevät sosiaaliset suhteet vähemmän positiivisesti vastavuoroisina. Heillä on enemmän aggressiivisuuden hyväksyviä käsityksiä ja he ovat herkempiä kunnioituksen puutteelle kuin ei-kostohakuiset nuoret. Aggressiivinen käyttäytyminen oli tyypillisempää kostohakuisille nuorille. Osa kostohakuisuuteen tutkimuksessa yhdistetyistä tekijöistä, kuten esimerkiksi herkkyys kunnioituksen puutteelle, oli yleisempää pojille kuin tytöille. Tutkimuksen moderaatioanalyysissä ei havaittu merkitseviä eroja sukupuolten välillä. (McDonald & Asher, 2018.)

Mikäli kosto-orientoituneisuuden ajatellaan olevan yksilöllinen tekijä väkivallan teon taustalla, sitä voidaan tarkastella myös rinnakkain muiden väkivaltaisuuden liittyvien

taipumusten ja piirteiden, kuten persoonallisuuden kanssa. Chester ja DeWall (2017) tutkivat useita mittareita yhdistävällä kyselylomakkeella kostonhaluisuuden yhteyksiä persoonallisuuteen ja muihin yksilöllisiin ominaisuuksiin amerikkalaisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Heillä kosto-orientoituneisuus oli yhteydessä impulsiivisuuteen. Myös Denson kollegoineen (2006) on yhdistänyt kostonhalun ja impulsiivisuuden. He totesivat myös kostonhaluisuudella olevan negatiivinen yhteys altruistisuuteen ja kostonhaluisten ihmisten olevan aggressiivisia ja vihamielisiä muita kohtaan (Denson ym., 2006). Kriminologisessa tutkimuksessa matala itsekontrolli ja korkea impulsiivisuus on yhdistetty laajasti väkivaltaisuuden ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen (Pratt & Cullen, 2000; Vazsonyi ym., 2017), mutta myös kostomotivoituneeseen väkivaltaan (Kivivuori ym., 2016). Toisaalta kosto-orientoituneisuuden voidaan nähdä olevan myös harkittujen koston toimien taustalla, ei pelkästään osana impulsiivista toimintaa (Chester & DeWall, 2017).

Aiempi tutkimus on löytänyt impulsiivisuuden lisäksi myös muita väkivaltaan yhteydessä olevia tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon kosto-orientaation ja väkivallan yhteyttä tarkastellessa. Nuorten tekemien väkivaltarikosten tunnetuimmat riskitekijät voidaan jaotella yksilön ominaisuuksiin, perhetehtäjiin, kaveripiirin tai vertaisten sekä kasvuympäristön vaikutukseen (Farrington, 2015; Haapasalo, 2006; Herrenkohl ym., 2012; Loeber & Farrington, 2001). Aiemmissä tutkimuksissa esimerkiksi uhrikokemusten, maahanmuuttotaustan sekä riskiritiien (järjestymätön sosiaalinen toiminta, engl. *unorganized socializing*) on todettu olevan yhteydessä väkivaltarikokseen (Herrenkohl ym., 2012; Farrington, 2015; Lowe ym., 2020).

Aiemman tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että kosto-orientoituneisuudella olisi yhteys väkivallan todennäköisyyteen, ja yhteys eroaisi mahdollisesti myös sukupuolten välillä (Lowe ym., 2020; Kivivuori ym., 2016; McDonald & Lochman, 2012; Denson ym., 2006). Vaikka tutkimustulokset kostaasta väkivaltarikosten taustalla ovat merkityksellisiä, ei ilmiöiden välistä monimutkaista yhteyttä ja sen vahvuutta tunneta vielä tarpeeksi hyvin. Suurin osa lapsista ja nuorista ei osoita halua kostaada edes provosoitaessa (McDonald & Asher, 2018), eivätkä kaikki kosto-orientoituneet toteuta kostoaikeitaan. Myös sukupuolen yhteys kosto-orientoituneisuuteen on aiemman tutkimuksen mukaan ristiriitaista, sillä osassa tutkimuksista korostuu miessukupuoli (Lowe ym., 2020) ja toisissa koston yhdistetään naissukupuoli (Kivivuori ym., 2016). Osassa tutkimuksista sukupuolella on ollut yhteys kosto-orientaatioon tai kosto-orientaatioon ja väkivaltaan, mutta yhteys ei ole ollut tilastollisesti merkitsevä (McDonald & Asher, 2018; Denson, 2006).

Kosto-orientaation yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin on tutkittu vasta vähän sekä kansainvälisesti että kotimaassa, eivätkä kansainväliset tutkimukset välttämättä ole ongelmattomasti yleistettävissä kulttuurisesta kontekstista toiseen. Ilmiöstä ei toistaiseksi ole riittävästi kvantitatiivista tai pitkäikäistä tutkimusta ja väestöpohjaista tutkimusta on vähän.

MENETELMÄT

Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytettiin Nuorisoriikollisuuskysely 2016 –kyselyaineistoa. Nuorisoriikollisuuskysely on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toteuttama valta-

kunnallinen kysely, jossa kerätään tietoa yhdeksäsluokkalaisten nuorten rikoskäyttäytymisestä neljän vuoden välein (Näsi, 2016). Kysely toteuttaa itseilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää, jossa nuoret itse vastaavat kysymyksiin tekemästään ja kokemastaan rikollisuudesta sekä kielletystä toiminnasta (Kinnunen 2021, s. 95). Kysely perustuu satunnaisotantaan, jossa otantayksiköitä ovat olleet oppilaitosrekisteristä arpomalla poimitut peruskoulut. Valinnassa on huomioitu eri kuntamuotojen tarpeeksi suuri edustus sekä koulujen koko. Otos edustaa suomalaisia yhdeksäsluokkalaisia nuoria. Kysely on strukturoitu, ja se on kerätty kouluissa sähköisellä kyselylomakkeella oppitunnin aikana. Vuonna 2016 kysely toteutettiin 68 yläkoulussa ympäri Suomea ja kyselyyn vastasi 6061 suomalaista tai Suomessa asuvaa yhdeksäsluokkalaista nuorta. Vastaajista tyttöjä on 51 prosenttia (N = 3089) ja poikia 49 prosenttia (N = 2972).

Muuttajat

Väkivaltaista käyttäytymistä kuvaava muuttaja muodostettiin yhdistämällä pahoinpitelyä sekä tappeluun osallistumista mittaavat kysymykset. Niissä kysyttiin, ovatko vastaajat osallistuneet viimeisen 12 kuukauden aikana tappeluun (kyllä/ei) tai ovatko he viimeisen 12 kuukauden aikana pahoinpidelleet jonkun (kyllä/ei). Kaikki, jotka vastasivat vähintään toiseen ”kyllä”, koodattiin arvolle 1 (väkivaltaa tehneet) ja muut vastaajat arvolle 0 (ei väkivaltaa tehneet).

Kosto-orientoituneisuuden muuttaja muodostettiin kuudesta eri väittämästä. Vastaajan tuli määritellä, onko hän samaa vai eri mieltä seuraavista väitteistä: 1) ”on tärkeää kostaaniille, jotka ovat satuttaneet minua”; 2) ”yrittän antaa samalla mitalla takaisin kenelle ta-

hansa, joka satuttaa minua”; 3) ”on aina parempi olla hakematta kosta”; 4) ”en ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit”; 5) ”kosto on moraalisesti väärin”; 6) ”on yleensä parempi osoittaa armoa kuin vaatia kosta”. Väittämät ovat Likert-asteikollisia muuttujia, joissa 1 on ”täysin samaa mieltä” ja 5 on ”täysin eri mieltä”. Väittämien 1, 2 ja 4 asteikot käännettiin ja käännettyistä ja alkuperäisistä väitteistä muodostettiin summamuuttuja. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä suurempi oli hänen kosto-orientoituneisuutensa ($\alpha = 0,83$, vaihteluväli 6–30). Vastaavanlaisia kosto-orientoituneisuuden asteikkoja on käytetty aiemmissä tutkimuksissa (kts. Coelho ym., 2018; Lowe ym., 2020).

Tässä tutkimuksessa tutkittiin laajasti myös muita väkivaltaiseen käyttäytymiseen aieman tutkimuksen mukaan liitettyjä selittäviä muuttujia. Aiempien uhrikokemusten on tutkimuksessa nähty voimistavan kosto-orientaation ja väkivallan yhteyttä (Lowe ym., 2020; Kivivuori ym., 2016), joten muuttuja otettiin analyysiin selittäväksi muuttujaksi. Aiempia väkivaltarikoksiin liittyviä uhrikokemuksia mitattiin kolmen kysymyksen kautta. Niissä vastaajilta kysyttiin: 1) onko kukaan käynyt fyysisesti hänen kimppuunsa lyömällä, potkimalla tai jotain asetta käyttämällä (kyllä/ei); 2) onko vanhempi koskaan rankaissut häntä tukistamalla, läimäyttämällä tai muulla fyysisellä tavalla (kyllä/ei) sekä 3) onko kukaan tahallisesti uhkaillut tai kohdistanut häneen väkivaltaa kieleen, ihonväriin, uskuntoon tai yhteiskunnallisiin mielipiteisiin perustuvien syiden vuoksi (kyllä/ei). Mikäli vastaaja vastasi yhteenkään näistä kysymyksistä ”kyllä”, koodattiin vastaukset arvoon 1. Jos vastaaja vastasi kaikkiin ”ei”, koodattiin vastaukset arvoon 0.

Aiemmissä tutkimuksissa impulsiivisuudella ja riskinottotaipumuksella on havaittu olevan

yhteys fyysiseen väkivaltaan (Gardner & Steinberg, 2005; Wolfe & Jaffe, 2006; MacDonald ym., 2005). Sekä impulsiivisuutta että riskinottotaipumusta pidetään myös itsekontrollin ulottuvuuksina (Vazsonyi ym., 2017). Impulsiivisuutta ja riskinottoa mitattiin muodostamalla niille summamuuttujat Grasmickin ja kollegoiden (1993) itsekontrollimittarin alaskaaloista.

Impulsiivisuuden kohdalla vastaajien tuli valita, kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin itseensä: 1) ”toimin usein hetken mielihjohteesta”; 2) ”teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää silloinkin, jos se haittaa pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista” sekä 3) ”minua kiinnostaa enemmän se, mitä minulle tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa”.

Myös riskinottoa mitattiin kolmella eri väittämällä: 1) ”testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista”; 2) ”otan joskus riskejä pelkän huvin vuoksi” sekä 3) ”jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus”. Impulsiivisuutta ja riskinottoa koskeviin väittämiin vastattiin neliportaisella Likert-asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 4 = täysin samaa mieltä). Kummankin summamuuttujan vaihteluväli oli 3–12. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon summamuuttuja sai, sitä korkeampi oli vastaajan impulsiivisuus tai riskinottotaipumus (impulsiivisuuden $\alpha = 0,66$ ja riskinoton $\alpha = 0,87$).

Nuorten vertaissuhteisiin liittyvät riskirutiinit kuten järjestymätön sosiaalinen toiminta (engl. *unorganized socializing*), on yhdistetty lisääntyneeseen väkivaltaan ja rikollisuuteen aikaisemmissa kosto-orientaatiota koskevissa tutkimuksissa (Lowe ym., 2020; Maimon & Browning, 2010). Tällaisia riskirutiineja mitattiin neljällä eri kysymyksellä.

Vastaajilta kysyttiin 1) oleilevatko he kaveridensa ”kanssa julkisilla paikoilla kello 21 jälkeen”; 2) tulevatko he ”arki-iltoina kotiin vasta kymmenen jälkeen”; 3) käyvätkö he ”nuorten järjestämissä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia” sekä 4) viettävätkö he vapaa-aikaa itseään ”vanhempien kaverien kanssa”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia muuttujia vaihtoehdosta ”ei koskaan” vaihtoehtoon ”todella usein”. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä enemmän riskirutiineja hänellä oli ($\alpha = 0,78$, vaihteluväli 4–20).

Heikko vanhempien sosiaalinen kontrolli ja valvonta nähdään kriminologisessa tutkimuksessa keskeisenä nuorisoriikollisuuden selittäjänä (Kivivuori ym., 2016). Vanhempien sosiaalista kontrollia mitattiin neljän väittämän avulla. Vastaajien tuli määrittellä,

kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin: 1) ”lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa”; 2) ”vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen”; 3) ”vanhemmat seuraavat koulunestystäni” sekä 4) ”vanhempani valvovat, että menen ajoissa nukkumaan”. Kysymykset olivat Likert-asteikollisia muuttujia. Arvon 1 saivat vastaukset ”ei koskaan” ja arvon 5 vastaukset ”aina”. Mitä suurempi oli kysymysten yhteenlaskettu pistemäärä, sitä suurempi oli vastaajan vanhempien sosiaalinen kontrolli ($\alpha = 0,71$, vaihteluväli 4–20).

Kostoon liittyy myös ympäristöllisiä taustatekijöitä (Chester & DeWall, 2017) kuten oman naapuruston sekä koulun turvallisuus (Herrenkohl ym., 2012). Ympäristön vaikutusta mitattiin muodostamalla kaksi eri muut-

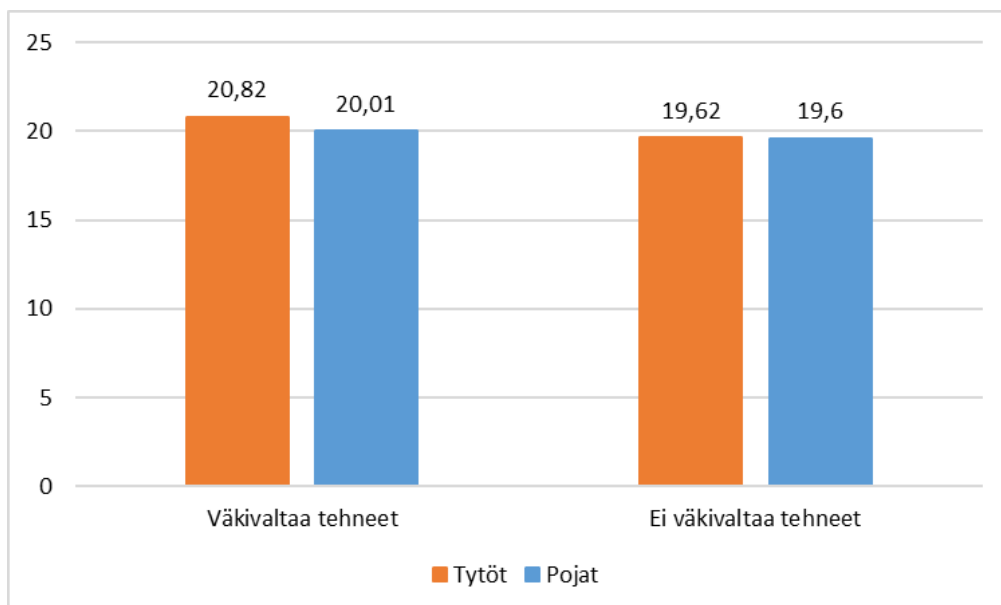
Taulukko 1. Muuttujien jakaumat sukupuolen, perherakenteen, maahanmuuttotaustan, aiempien uhrikokemusten sekä väkivaltarikosten mukaan % (N).

Taustamuuttujat	N	%
Sukupuoli		
Tyttö	3083	51
Poika	2978	49
Perherakenne		
Ydinperhe	3991	66
Muu	2070	34
Maahanmuuttotausta		
Syntynyt Suomessa	5771	95
Syntynyt muualla	290	5
Aiemmat uhrikokemukset		
On	2885	48
Ei ole	3176	52
<hr/>		
Selittävät muuttujat	ka	kh
Kosto-orientoituneisuus	20,0	3,2
Impulsiivisuusaste	6,6	1,9
Riskinotto	6,3	2,4
Riskirutiinit	9,1	3,4
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	15,4	3,0
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	7,0	1,2
Asuin ympäristön turvallisuus	9,3	1,8

tujaa. Asuinympäristön turvallisuutta mitaava muuttuja muodostettiin kolmesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan kotikaupunkia ja sen koettua turvallisuutta. Vastajien tuli määritellä, kuinka turvalliseksi he kokevat olonsa 1) iltaisin kotikuntansa/ kotikaupunkinsa keskustassa, 2) alueella, jossa he asuvat ja 3) ”illalla julkisissa liikennevälineissä”. Lisäksi muuttujaan yhdistettiin kysymys, jossa vastaajalta kysyttiin turvallisuudentunnetta hänen omassa kodissaan. Kysymykset olivat 4-asteisia Likert-muuttujia, joista ”hyvin turvaton” sai arvon 1 ja ”hyvin turvallinen” arvon 4. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä turvallisemmaksi hän koki ympäristönsä ($\alpha = 0,77$, vaihteluväli 3–12).

Toinen ympäristömuuttuja muodostettiin kahdesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan turvallisuudentunnetta koulussa. Häneltä kysyttiin, kuinka turvalliseksi hän tuntee olonsa 1) ”koulumatkalla” sekä 2) ”koulun pihalla välitunnilla”. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä turvallisemmaksi hän koki ympäristönsä ($\alpha = 0,85$, vaihteluväli 2–8).

Tutkimuksessa käytettiin Nuorisoriikollisuus-kyselyn taustatiedoista sukupuolta, perherakennetta sekä syntyperää. Sukupuolta kysyttiin kysymällä ovatko vastaajat tyttöjä (=1) vai poikia (=2). Perherakennetta selvitettiin kysymällä kenen kanssa vastaajat asuvat: ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, ”osan aikaa äitini, osan aikaa isäni kanssa”, ”vain äitini kanssa”, ”vain isäni kanssa”, ”äitini ja hänen kumppaninsa/isäpuoleni kanssa”, ”isäni ja hänen kumppaninsa/äitipuoleni kanssa”, ”muiden sukulaisten luona”, ”sijaisperheessä” tai ”muissa oloissa”. Perherakennemuuttujasta muodostettiin uusi muuttuja, jossa vaihtoehto ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, koodattiin arvoon 0 eli ydinperheeksi ja kaikki muut vastausvaihtoehdot arvoon 1. Syntyperää kysyttiin kysymällä ovatko vastaajat syntyneet Suomessa (=1) vai ei (=2). Tutkimuksessa ei eritelty vastaajan synnyinmaata tarkemmin. Kaikkien tutkimuksessa käytettyjen muuttujien jakaumat on esitetty Taulukossa 1.

Kuvio 1. Kosto-orientoituneisuuden yhteys väkivaltarikosten tekemiseen, keskiarvot.

Analyyssimenetelmät

Tutkimusaineiston kuvailevassa analyysissä kategorisia muuttujia tarkasteltiin frekvenssi-jakaumien ja jatkuvia muuttujia keskiarvon sekä keskihajonnan kautta. Kuvailevan analyysin lisäksi tarkastellaan logistisen regressioanalyysin avulla väkivaltarikosten yhteyttä kosto-orientaatioon ja muihin tutkimusmuuttujiin. Mahdollista sukupuolieroja kosto-orientaation ja väkivaltarikollisuuden välisessä yhteydessä tarkastellaan lisäämällä malliin sukupuolen ja kosto-orientaation välinen interaktiotermi. Raportoimme regressiokertoimet (B) ja vetosuhteet (OR). Tilastollisen merkitsevyyden rajana pidettiin arvoa $p < 0,05$.

TULOKSET

Kuviossa 1 on tarkasteltu kosto-orientoituneisuuden yhteyttä väkivaltarikoksen tekemiseen keskiarvojen avulla. Kosto-orientaation keskiarvo on väkivaltarikoksen tehneillä työllä 20,82 ja 19,62 niillä, jotka eivät ole tehneet väkivaltarikosta (muuttujan vaihteluväli 6–30). Väkivaltarikoksen tehneillä pojilla kosto-orientaation keskiarvo oli 20,01 ja 19,6 niillä, jotka eivät olleet tehneet väkivaltarikosta (vaihteluväli 6–30).

Taulukossa 2 kosto-orientaation yhteyttä väkivaltarikoksiin on tarkasteltu logistisella regressioanalyysillä. Sen mukaan kosto-orientaatio näyttäisi olevan heikossa yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen, kun muut väkivaltaa yleensä selittävät tekijät on vakioitu ($OR = 1,04, p = 0,010$). Vakioiduista

Taulukko 2. Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävistä muuttujista.

	B	OR	95% Luottamusväli	
			Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Poika	0,95**	2,57	2,03	3,26
Tyttö		1,00		
Sukupuolen interaktio	-0,03	-	-0,1	0,04
Maahanmuuttotausta				
Syntynyt muualla	0,03	1,03	0,63	1,69
Syntynyt Suomessa		1,00		
Perhe tausta				
Muu	0,23*	1,26	1,01	1,55
Ydinperhe		1,00		
Aiemmat uhrikokemukset				
On	1,23**	3,43	2,68	4,38
Ei ole		1,00		
Kosto-orientaatio	0,04*	1,04	1,01	1,08
Impulsiivisuus	0,02	1,02	0,96	1,09
Riskintotto	0,13**	1,13	1,07	1,2
Riskiritiinit	0,20**	1,22	1,18	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,04*	0,96	0,93	0,99
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,29**	0,75	0,67	0,84
Asuinympäristön turvallisuus	0,00	1,00	0,92	1,09

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

tekijöistä tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen ovat sukupuoli (pojat; OR = 2,57, $p < 0,001$), aiemmat uhrikokemukset (OR = 3,43, $p < 0,001$), riskinotto (OR = 1,13, $p < 0,001$), riskirutiinit (OR = 1,22, $p < 0,001$), vanhempien sosiaalinen kontrolli (OR = 0,96, $p = 0,020$) ja koulun ja koulumatkan turvallisuus (OR = 0,75, $p < 0,001$).

Kun tarkastellaan kosto-orientoituneisuuden ja väkivaltarikosten yhteyttä erikseen sukupuolen mukaan (Taulukko 3), kosto-orientaatio ei ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä väkivaltaan kummankaan sukupuolen kohdalla. Niillä tytöillä, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, näyttää kuitenkin olevan hieman korkeampi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin tytöillä, jotka eivät ole kosto-orientoituneita (OR = 1,06), josta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,060$). Merkittävimpiä tyttöjen väkivaltaisuuteen vaikuttavia muita tekijöitä ovat aiemmat uhrikokemukset (OR = 2,99, $p <$

0,001) sekä perhetausta (OR = 1,72, $p = 0,010$).

Myös poikien kohdalla näyttää siltä, että ne, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, käyttäytyvät vain hieman todennäköisemmin väkivaltaisesti (OR = 1,04) kuin pojat, jotka eivät ole kosto-orientoituneita. Tämmäkään tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,080$). Aiemmat uhrikokemukset kasvattavat merkittävästi poikien riskiä tehdä väkivaltarikos (OR = 3,60, $p < 0,001$). Sukupuolieroa kosto-orientaation ja väkivallan välisessä yhteydessä tarkasteltiin myös lisäämällä sukupuolen ja kosto-orientaation välinen interaktiotermin aikaisempaan koko aineistolla tehtyyn malliin (ei raportoitu Taulukossa 2). Interaktio ei kuitenkaan ollut merkitsevä ($p = 0,439$).

Taulukko 3. Regressioanalyysi väkivaltarikoksista ja selittävistä muuttujista sukupuolittain.

	Tytöt				Pojat			
	B	OR	95% Luottamusväli		B	OR	95% Luottamusväli	
			Alaraja	Yläaraja			Alaraja	Yläaraja
Maahanmuuttotausta								
Syntynyt muualla	-0,23	0,79	0,34	1,84	0,16	1,17	0,63	2,19
Syntynyt Suomessa		1,00				1,00		
Perhetausta								
Muu	0,54*	1,72	1,17	2,51	0,09	1,09	0,84	1,42
Ydinperhe		1,00				1,00		
Aiemmat uhrikokemukset								
On	1,10**	2,99	1,91	4,68	1,28	3,60	2,68	4,84
Ei		1,00				1,00		
Kosto-orientaatio	0,05	1,06	1,00	1,12	0,04	1,04	1,00	1,08
Impulsiivisuus	0,00	1,00	0,88	1,13	0,03	1,03	0,95	1,11
Riskinotto	0,22**	1,25	1,13	1,39	0,09*	1,09	1,02	1,17
Riskirutiinit	0,22*	1,24	1,17	1,31	0,19**	1,21	1,16	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	0,02*	1,02	0,96	1,09	-0,06**	0,94	0,90	0,98
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,33**	0,72	0,59	0,87	-0,26**	0,77	0,66	0,89
Asuinympäristön turvallisuus	0,04	1,04	0,91	1,20	-0,02	0,98	0,88	1,09

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen mukaan kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteys on varsin heikko. Koko aineistossa väkivaltarikoksen tekeminen oli vain hieman todennäköisempää, jos henkilö oli suuntautunut kosto-orientoituneesti. Kun analyysi toteutettiin erikseen tytöille ja pojille, ei yhteys jäänyt merkitseväksi. Tulos on osin ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Useat tutkimukset ovat raportoineet, että väkivaltarikokset ovat yleisempiä niiden nuorten keskuudessa, joilla on suurempi alttius vastata koston kokemuksiensa haittaa aiheuttaviin tekoihin (kts. Lowe ym., 2020; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016).

Lowe ja kollegat (2020) käyttivät tutkimuksessaan samaa vuoden 2016 Nuorisoriikosselyn aineistoa, ja löysivät voimakkaamman yhteyden kosto-orientaation ja väkivaltarikosten välillä. Heidän analyysinsä perustui kuitenkin toisenlaiseen tilastolliseen malliin. Myös selittävät muuttujat olivat osaltaan erilaiset. Tässä tutkimuksessa malliin sisällytettiin suhteellisen kattavasti selittäviä muuttujia, mikä voi osaltaan selittää heikkoa yhteyttä kosto-orientaation ja väkivallan välillä. Nämä erot tuovat kiinnostavalla tavalla esiin sen, miten tämä moninainen aihe ja ilmiö edellyttää merkittävästi lisätutkimusta.

Yhteneväinen havainto tämän tutkimuksen ja aikaisempien tutkimusten välillä oli puolestaan se, ettei kosto-orientaatio (toisissa artikkeleissa kostonhalu) ole harvinainen ilmiö (Kivivuori ym., 2016; Recchia ym., 2019, s. 841; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016). Varsinaisen koston toteuttaminen on kuitenkin huomattavasti harvinaisempaa, ja erityisen harvinaista on väkivalloin toteutettu kosto (Kivivuori ym., 2016;

Lowe ym., 2020; Recchia ym., 2019). Korkea kosto-orientaatio ei siis automaattisesti johda väkivaltaan. On myös mahdollista, että tietyn teon motiivina on kosto, vaikka nuoren kosto-orientaatio ei olekaan kovin korkea. Tutkimuksissa onkin tärkeää erottaa toisistaan kosto yksittäisen teon motiivina ja kosto-orientaatio henkilön yksilöllisenä taipumuksena. Aiempi tutkimuskirjallisuus onkin jakautunut voimakkaasti sen mukaan, onko tutkittu kosto-orientaatiota (Lowe ym., 2020) vai koston toteuttamista (Kivivuori ym., 2016) vai molempia (Recchia ym., 2019) sekä sen mukaan mitataanko kosto-orientaatiota hypoteettisissa (McDonald & Asher, 2018) vai aidoissa (Recchia ym., 2019) tilanteissa. Näiden erottaminen on tärkeää myös väkivallan ehkäisytyössä. Esimerkiksi kosto-orientaatioon ja sen tunnistamiseen tähtäävät interventiot voisivat ehkäistä ja estää kostoväkivallan toteutumista.

Sukupuoli on yksi merkittävimpiä väkivaltarikosten selittäviä tekijöitä (esim. Kivivuori ym., 2018, s. 116–117) ja tässäkin tutkimuksessa sukupuoli oli merkittävästi yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös havaittu sukupuolten välillä eroja väkivaltaista käyttäytymistä selittävien tekijöiden suhteen (Ellonen, 2008). Ennen tätä tutkimusta, Suomessa ei ole tutkittu sukupuolten välisiä eroja kosto-orientaation yhteydestä nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Tämän tutkimuksen mukaan tyttöjen ja poikien kosto-orientaation keskiarvot olivat lähes samat sekä väkivaltaa tehneiden että tekemättömien ryhmässä. Keskiarvojen perusteella nuorten kosto-orientoituneisuus on verrattain korkea sekä tytöillä, että pojilla. Kun kosto-orientaation yhteyttä väkivaltarikoksiin tarkasteltiin erikseen tyttöjen ja poikien osalta todettiin, että sukupuolten välillä ei ole

merkitsevää eroa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä. Sukupuolten välisiä eroja kosto-orientaatiossa on toistaiseksi tutkittu vain vähän myös kansainvälisesti. Tämä tutkimus tukee niitä aiempia olemassa olevia tutkimuksia, joissa ei ole saatu suuria eroja sukupuolten välille (McDonald & Ascher, 2018; Recchia ym., 2019).

Jatkossa olisi myös tärkeää huomioida sukupuolen moninaisuus, jota tässä tutkimuksessa ei voitu kyselylomakkeen rajoitteista johtuen ottaa huomioon. Tuloksia tulkittaessa on lisäksi huomioitava, että kyselyn vastaajat saattavat pyrkiä vastaamaan sensitiivisiin kysymyksiin sosiaalisesti toivotulla tavalla. Tässäkin tutkimuksessa vastaajat ovat voineet vähätellä omaa kostonhakuisuuttaan, koska he tietävät, että kosto ei ole yleisesti hyväksyttävää. Tutkimuksen ja kyselylomakkeen suunnittelulla voidaan kuitenkin pyrkiä vähentämään tämänkaltaisia mittausvirheitä. Esimerkiksi koulussa toteutettujen ja luottamukselliseen itseraportointiin perustuvien kyselyiden on todettu olevan varsin luotettava menetelmä tutkia sensitiivisiä aiheita (Kaakinen, ym., 2022). Tässä tutkimuksessa hyödynsimme tätä asetelmaa.

Tämän tutkimuksen merkittävin rajoite on sen poikkileikkausasetelma, mikä estää kausaalisten päätelmien tekemisen. Väestöpohjaiset pitkittäistutkimukset toisivat jatkossa enemmän tietoa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten syy-yhteyksistä ja kosto-orientaation kehittymisestä iän myötä. Useat poikkileikkausasetelmaan perustuvat tutkimukset ovat löytäneet yhteyden kosto-orientaation ja väkivallan välillä, mutta pitkittäistutkimuksen (McDonaldin & Lochman, 2011) mukaan suurimmalla osalla nuorista kostomotivaatio pysyi tasaisen matalana seurannan ajan. Kuitenkin niillä nuorilla, joilla kostomotivaatio nousi seurannan aikana, raportoitiin enem-

män aggressiivisia taipumuksia ja sosiaalisten taitojen puutetta. Tämä antaisi viitteitä siitä, että korkea kostomotivaatio lisäisi aggressiivisuutta ja mahdollisesti myös väkivaltatekoja. (McDonaldin & Lochman, 2011.)

Tutkimuksen rajoitteena mainittakoon myös se, että logistisen regressioanalyysin oletukset eivät täydellisesti täyttyneet. Kouluissa kerättävissä kyselyaineistoissa havainnot eivät ole täysin riippumattomia toisistaan, sillä aineisto on klusteroitunut koulujen ja luokkien sisään. Ei ole kuitenkaan oletettavaa, että tämä vaikuttaisi merkittävästi havaittuihin tuloksiin.

Koska olemassa olevat kostoä käsittelevät tutkimukset jakautuvat sen mukaan onko tutkittu todellisia vai hypoteettisia tilanteita, yhtä vai useampaa väkivallan muotoa ja yhtä vai useampaa ryhmää, ilmiöstä on vaikeaa muodostaa kattavaa kokonaiskuva. Ilmiön tutkimus hyötyisi jatkossa systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta, jotta voidaan tunnistaa jo olemassa olevien tutkimusten keskeiset tutkimusasetelmat ja tulokset, mutta toisaalta osoittaa myös tiedon puute. On jo selviä viitteitä, että kosto-orientaatiolla voi olla merkitystä nuorten väkivaltaisessa käyttäytymisessä ja se on tärkeä huomioida nuorten rikoskäyttäytymistä selittävissä analyyseissä. Nuorten väkivaltarikollisuuteen puuttuminen vaatii kohdennettuja oikeuspoliittisia ja ennaltaehkäiseviä toimia (Sambou & Piispa, 2019), ja niiden toteuttamiseksi nuorten väkivaltaista käyttäytymistä aiheuttavien tekijöiden tunnistaminen on oleellista.

KIRJALLISUUS

- Allen, T. (2022). The historical analysis of childhood and juvenile delinquency: Implications of American social trend and thought. *Juvenile Family Court Journal*, 73(3), 33–43. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jfcj.12225>.
- Boon, S. & Yoshimura, S. (2016). Avengees' perspectives on revenge: Commitment as a predictor and relationship type differences. *Personal Relationships*, 23(3), 475–490. <https://doi.org/10.1111/per.12138>
- Chester, D. & DeWall, C. N. (2017). Personality correlates of revenge-seeking: Multidimensional links to physical aggression, impulsivity, and aggressive pleasure. *Aggressive Behavior*, 44, 235–245. <https://doi.org/10.1002/ab.21746>
- Coelho, G., Monteiro, R., Hanel, P., Vilar, R., Gouveia, V., & Maio, G. (2018). Psychometric parameters of an abbreviated vengeance scale across two countries. *Personality and Individual Differences*, 120, 185–192. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.08.042>
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Denson, T. F., Pedersen, W. C., & Miller, N. (2006). The displaced aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 1032–1051. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.6.1032>
- Eder, A., Mitschke, V. & Gollwitzer, M. (2020). What stops revenge taking? Effects of observed emotional reactions on revenge seeking. *Aggressive Behavior*, 46(4), 305–316. <https://doi.org/10.1002/ab.21890>
- Ellonen, N. (2008). Adolescent Delinquency and Social Control in Finnish Schools: A Multilevel Analysis. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9(1), 47–64. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14043850801990357>.
- Farrington, D. (2015). Cross-national comparative research on criminal careers, risk factors, crime and punishment. *European Journal of Criminology*, 12(4), 386–399. <https://doi.org/10.1177/1477370815584262>
- Gardner, & Steinberg, L. (2005). Peer Influence on Risk Taking, Risk Preference, and Risky Decision Making in Adolescence and Adulthood: An Experimental Study. *Developmental Psychology*, 41(4), 625–635. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.4.625>
- Gausel, N., Leach, C., Mazziotta, A., & Feuchte, F. (2015). Seeking revenge or seeking reconciliation? How concern for social image and felt shame helps explain responses in reciprocal intergroup conflict. *European Journal of Social Psychology*, 48(1), O62–O72. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2295>
- Grasmick, H. G., Tittle, C. R., Bursik, R. J., Jr., & Arneklev, B. K. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30(1), 5–29. <https://doi.org/10.1177/0022427893030001002>
- Haapasalo, J. (2006). Kasvu ympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.), *Nuorisoriollisuus. määrä, syyt ja kontrolli* (s. 123–152). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen

- julkaisuja 221. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Heikinmatti, A. (8.3.2022). Nuorten väkivaltarikokset kasvussa, erityisesti Oulun seutu nousee esiin – poliisin mukaan raastunutta väkivaltaa kuvataan someen. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12348659> Viitattu 6.6.2022.
- Helakorpi, S. & Kivimäki, H. (2021). *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139>
- Herrenkohl, T., Lee, J., & Hawkins, D. (2012). Risk Versus Direct Protective Factors and Youth Violence. Seattle Social Development Project. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2S1), 41–56. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2012.04.030>
- Hjelt, Y. (7.12.2021). Alle 15-vuotiaiden väkivalta lisääntynyt huomattavasti, kertovat tilastot – kriminologi: "Tarvittaisiin tutkimusta, mitä siellä on taustalla". *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12217116> Viitattu 6.6.2022.
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a). Nuorisorikollisuus. Teoksessa I. Kolttola (toim.), *Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 179-198). Katsauksia 49/2021. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/337259>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia*, 1(1), 5–19. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Kaakinen, M., Kivivuori, J., Enzmann, D., Raeste, A., & Näsi M. (2022). School and home-based responding in an online youth crime survey: A natural experiment related to school lockdown in spring 2020. *Nordic Journal of Criminology*. Julkaistu ennakkoon verkossa. <https://doi.org/10.1080/2578983X.2022.2097901>
- Kalliokoski, E. (2022). *Kostavatko nuoret? Kosto-orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään väkivalta- ja viharikollisuu-teen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto. [ps://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204274015](https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204274015)
- Kinnunen, A. (2021). Nuorten kokonaisrikollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä. *Kriminologia*, 1(1), 91–99. <https://doi.org/10.54332/krim.109022>
- Kivivuori, J., Savolainen, J. & Aaltonen, M. (2016). The revenge motive in delinquency: Prevalence and predictors. *Acta Sociologica*, 59(1), 69–84. <https://doi.org/10.1177/0001699315607969>
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kristy, M., Melde, C., Taylor, T., Freng, A., & Esbensen F-A. (2013). Gang Membership and Adherence to the 'Code of the Street.'. *Justice Quarterly*, 30(3), 440–68. <https://doi.org/10.1080/07418825.2012.684432>
- Laine, L. & Lehtinen, T. (17.3.2022). Turun ytimessä rehottaa nöyryyttävä väkivalta – Nuoret uhrit ja heidän äitinsä kertovat, mitä Hansakorttelissa tapahtuu. *Helsingin*

- Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008683738.html> Viitattu 6.6.2022.
- Loeber, R. & Farrington, D. (2001). Executive summary. Teoksessa R. Loeber & D. Farrington (toim.), *Child delinquents development, intervention, and service needs* (s. xix–xxxii). Newbury Park: SAGE.
- Lowe, C., Ellonen, N., Miller, B., & Pelttonen, K. (2020). Best Served Cold: Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents. *Deviant Behavior*, 43(2), 163–178. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1789379>
- Maimon, D. & Browning, C.R. (2010). Unstructured Socializing, Collective Efficacy, and Violent Behavior Among Urban Youth. *Criminology*, 48(2), 443–74. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2010.00192.x>
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The Relationship Between Life Satisfaction, Risk-Taking Behaviors, and Youth Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(11), 1495–1518. <https://doi.org/10.1177/0886260505278718>
- McDonald, K. & Lochman, J. (2012). Predictors and Outcomes Associated with Trajectories of Revenge Goals from Fourth Grade through Seventh Grade. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(2), 225–236. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9560-0>
- McDonald, K. & Asher, S. (2018). Pacifists and Revenge-Seekers in Response to Unambiguous Peer Provocation. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(9), 1907–1925. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0767-4>
- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682. <https://doi.org/10.2307/2084686>
- Näsi, M. (2016). *Nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemukset 2016*. Katsauksia 18/2016. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/169509>
- Pratt, T.C. & Cullen, F.T. (2000). The Empirical Status of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime: A Meta-Analysis. *Criminology*, 38(3), 931–64. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2000.tb00911.x>
- Recchia, H., Wainryb, C., & Pasupathi, M. (2019). “I wanted to hurt her”: Children's and adolescents' experiences of desiring and seeking revenge in their own peer conflicts. *Social Development*, 28(4), 840–853. <https://doi.org/10.1111/sode.12370>
- Rose, A. J. & Asher, S. R. (1999). Children's goals and strategies in response to conflicts within a friendship. *Developmental Psychology*, 35, 69–79. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.69>
- Sambou, S. & Piispa, M. (2019). *Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Kehittämistyöryhmän ehdotus*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9>
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Yell, N. (2003). Children's Moral and Affective Judgments Regarding Provocation and Retaliation. *Merrill-Palmer Quarterly - Journal of Developmental Psychology*, 49(2), 209–236. <https://doi.org/10.1353/mpq.2003.0010>
- Stillwell, A., Baumeister, R., & Del Priore, R. (2008). We're All Victims Here: Toward a Psychology of Revenge. *Basic and Applied Social Psychology*, 30(3),

253–263.

<https://doi.org/10.1080/01973530802375094>

Sutherland, E. (1939). *Principles of criminology* (3. painos). Chicago: J.B. Lippincott Company.

Uzun, G. (2018). Vengeance scale: reliability and validity study with gender differences. *Quality & Quantity*, 52(2), 1455–1469.

Vazsonyi, A. T., Mikuška, J., & Kelley, E.L. (2017). It's Time: A Meta-Analysis on the Self-Control-Deviance Link. *Journal of Criminal Justice*, 48, 48–63.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.10.001>

Vuorensyrjä, M. & Fagerlund, M. (2016).

Poliisibarometri 2016. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 27/2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-107-7>

Wolfe, D. A., Jaffe P. G., & Crooks, C. V. (2006). *Adolescent risk behaviors. Why teens experiment and strategies to keep them safe*. Yale University Press.

<https://doi.org/10.12987/9780300127447>

ENGLISH SUMMARY

Laura Mielityinen, Eeva Kalliokoski, Sari Hautamäki and Venla Hakala: Adolescents as retaliators – the connections between revenge orientation and violent crime among Finnish youth

In previous research, revenge-orientation has been found to be connected to violent crimes. However, the phenomenon requires more research especially among adolescents. Revenge orientation refers to person's general readiness and willingness to retaliate when necessary. In this paper we examine the association between revenge orientation and violent crimes perpetrated by Finnish adolescents. In addition, we examine whether there is a difference between the correlation of violent crimes and revenge orientation between girls and boys. The research utilizes the Finnish Self-Report Delinquency Study 2016 data including answers from 6061 Finnish ninth-graders. The data is analysed by using logistic regression analysis. According to the results, known risk factors from previous studies such as male gender, previous victimisation, risk-taking, risk routines, parental control and the perceived safety of the school environment were associated with violent crimes. When other factors commonly known to explain violence were controlled for, there was a weak association between revenge-orientation and committing violent crimes. No significant gender differences were found in a moderation analysis.

Keywords: juvenile delinquency – violent crime – revenge orientation – revenge